

LUMINA.

Ese de două ori în septemana:
Joi-a și Duminică'a.

Pretulu de prenumeratiune:

pre anu întregu	6 fl. v. a.
„ diumătate de anu	3 fl. v. a.
„ patrariu de anu	1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a și străinatate:

pre anu întregu	9 fl. v. a.
„ diumătate de anu	4 fl. 50 cr.

Correspondințele și banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redacțiunei „Lumina” în Aradu, cancelari'a episcopésca.

Pentru publicatiunile de trei ori, ce conținu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sîre garmond) facés'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. éra mai sus 5 fl., întielegendu-se într' aceste sume și timbrulu. — Pretulu publicatiuniloru se se anticipe

Fóia bisericésca, scolastica, literaria și economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

PARTE OFICIALE.

Nr. 355. Pres.

Cu privire la §. 89. 90. și 93. din statutulu organu, cu acést'a convocamu sinodulu ordinariu alu eparchiei Nóstre aradane pentru anulu curinte 1874. la biseric'a Nóstra catedrala din Aradu pe Duminică'a Tomei, adevca pe diu'a 7. a lunei Aprile a. e. calend. vechiu.

Intre agendele, ce dupa §. 96. din statutulu organu cadu în competinti'a sinodulu eparchialu, ocupa în anulu acést'a locu însemnatu cestiunea despre regularea administratiunei fonduriloru comune ale eparchieloru Aradului și Caransebesiului; în carea privintia tramitemu fiesc-caruia deputatu sinodalu dèodata cu acést'a convocare câte unu esemplariu din proiectulu comisiunалу elucratu la însarcinarea sinodulu eparchialu ordinariu din anulu trecutulu 1873. recomandandu tuturoru seriós'a studiere a cestiunei acesteia de mare interesu pentru sant'a nóstra biseric'a.

Aradu, 19. Februaru, 1874.

Dreptcredintiosulu episcopu diecesanu alu bisericii greco-orientali romane în partile Aradului, Oradii-mari, Ienopolei și ale Halmagiului, precum și în celea adnesate din Banatulu Temisianu,

Mironu Romanul.m. p.

Proiectu de Regulamentu,

(lucratu de comisiunea ad hoc, în Temisiór'a în dilele de $\frac{9}{21}$, $\frac{10}{22}$ și $\frac{11}{23}$ dec. 1873.)

§. 1.

Fondurile bisericesci și scolare, comune dieceselor romane gr. or. din Aradu și Caransebesiu, anume: 1. fondulu generale comunu bisericescu; 2. fondulu pentru unu seminaru gr. or. romanu; 3. fondulu generalu scolaru comunu, în care se cuprindu și fondurile — a) pentru edificiuulu preparandiei comune din Aradu, b) celu asia numitu convictualu pentru preparandi; 4. fondulu investitorescu pentru pensuni; 5. fundatiunea Balluiana pentru stipendie, — remanu conformu compusetiunei și destinațiunei lor, nedespartite, și se vor administrá în comunu, spre care scopu se constituie o administratiune comuna, de sine statatória, cu scaunulu în Temisiór'a.

Acést'a administratiune va portá numirea de: „Directiunea fonduriloru bisericesci și scolare, comune Dieceselor rom, gr. or. de Aradu și Caransebesiu — în Temisiór'a,” — avendu propriulu seu sigilu cu acést'a-si inscriptiune.

§. 2.

Acestu organu si-va indepliní activitatea sa în două directiuni: un'a curatu administratória de fonduri, ér cealalta manipulatória de cassa.

§. 3.

Directiunea administratória de fonduri va constá dintr'unu presedinte și din siese membri directiunali, cu unu juris-consultu.

Presedintele se va alege alternativminte, odata de unulu, odata de celalaltu Sinodu eparchiale, avendu sinodulu Eparchiei aradane a face inceputulu.

Déca postulu de presedinte ar deveni vacante mai nainte de a fi expiratu periodulu de trei ani, pentru care a fostu alesu, alegerea suplinitória o face acelasi Sinodu, ér intrevenindu casulu și necesitatea nainte de intrunirea sinodulu eparchialu, atunci alegerea pona la intrunirea sinodulu eparchialu, provisorminte se indeplinesce prin plenulu consistoriului acelei Diecese.

Atátu presedintele, câtu si membrii Directiunei, și juris-consultulu se alege pre unu periodu de trei ani, potendu fi re-alesi.

Dintre membrii directiunali pre trei, adevca pre unulu din cleru și pe doi din civili, îi alege Sinodulu Eparchiei din Aradu, ér pe celalalti trei, asemenea unulu din cleru și doi din civili, îi alege Sinodulu Eparchiei de Caransebesiu.

Fie-care Diecesa pre unulu dintre acesti membri lu-alége, dintre barbatii calificati pentru atare postu — din Temisiór'a seu, din cea mai de aprópe vecinatate.

§. 4.

Directiunea fonduriloru va tiené pentru afacerile sale siesse siedintie plenarie în anu, totu la două lune un'a; ér siedintie ordinarie în fie-care luna câte un'a, avendu totu a două siedintia ordinaria a coincide cu cea plenaria din aceeași luna.

În casuri de mare necesitate și urgentia, presedintele este îndreptatitu a convocá siedintia extraordinaria, atátu simpla, câtu si plenaria.

La siedintiele plenari au a fi chiamati toti membrii Directiunei, și spre tienerea loru legale se recere presentia celu pucinu a patru membri și cu presedintele.

Siedintiele ordinari se tienu regulatu cu cei mai de aprópe doi membri, caroru pentru aceste siedintie singuru numai se vor dá diurne si spese de calatoria.

Siedintiele precum cele plenarie, asia și cele ordinarie, se tienu regulatu la prim'a duminică'a lunei.

§. 5.

Se tienu de competinti'a siedintieloru plenarie: incuviintia-rea de imprumute, — dispunerea incassariloru de capitale și de interese, — luarea mesururiloru necesari extraordinari intru interesulu fonduriloru, — compunerea repórteloru anualu catra ambele sinóde eparchiali — despre starea fonduriloru și despre activitatea Directiunei, — censurarea și substernerea pre langa observatiunile ce ar aflá de lipsa — a computeloru anualu; în fine facerea de proiecte pentru mesurile ce ar aflá de lipsa spre completarea organizatiunei sale.

Dimpreuna cu reportulu seu anualu Directiunea substerne ambeloru sinóde și unu preliminaru despre tóte speșele administratiunali.

§. 6.

În competinti'a siedintieloru ordinari cade: scontrarea pe ne-asteptate — în fie-care luna a cassei, asemnarea imprumuteloru incuviintiate și deslegarea tuturoru obiectelor de administratiune comuna, ce nu se tienu espresu de competinti'a siedintiei plenarie.

§. 7.

În siedintiele plenarie conclusele se íau dupa majoritatea absoluta a voturiloru. Candu voturile membriloru presinti s'au impartitu în două, votulu presedintelui decide; de asemenea candu voturile cu alu presedintelui împreuna se impartu în două pãrti egali, partea în carea este presedintele se redica la concludu.

§. 8.

Votarea se face pre faccia, și de câtu ori este diferintia de pareri, votantii se însémna în protocolu dupa nume.

§. 9.

Despre decursulu si decisele siedintieloru se tiene protocolu regulatu, se autentica la incheierea fia carei siedintie, subscriindu-se de presiedinte si de toti membrii directiunali presenti impreuna cu notariulu. Unu protocolu fora aceste subscrieri nu este autenticu; dar membrii sunt detori a subscrie in data ce elu corespunde deliberariloru intemplate.

§. 10.

Presiedintele are detorinti'a a trece in ordinea in care au intratu, intr'unu protocolu de intrare — tote chãrtiele date sãu adresate la Directiune, precãtu numai se pãte in aceea si diua, prevediendu-le cu datulu presentatiunei si cu numerulu curinte, si subscriindu acelu protocolu, pre cãtu nu l'ar tiené elu insusi, cu incheierea fie-carei dile.

§. 11.

Presiedintele pentru ostené'l'a sa va primí o retributiune de 600 fl. pe anu, ér pentru scripturistica unu pausialu de 300 fl.

Membriloru din afara se va raspunde pentru dilele petrecute in caletoria si la siedintia cãte 5 fl. de diua; de asemenea li se vor compensã spesele de caletoria cu cãte 50 cr. pentru un'a mila cu post'a; ér membrii din locu vor primí o tacsã de trei florini pentru presintia la siedinti'a dilei.

Cu facerea protocolului siedintieloru se va insarcinã controlorulu de la cassa, carui pentru fia-care siedintia de diua i se va dá o remuneratiune de 3 fl.

§. 12.

Manipularea cassei se indeplinesce de unu *perceptore* si de unu scrietoriu cassale, care din urma se va insarcinã si cu agendele de controlorulu.

Ambii acestia sunt detori, pentru manipularea cassei, a depune cãte o cautiune, si adeca preceptorele in valóre de o data si diumetate a salariului seu, in chartie de statu, in ipotoca pupilaria, sãu in numerariu. Pentru sum'a depusa in numerariu, se respundu depunatoriului interese de 7%.

§. 13.

Salariulu preceptorelui va fi de 1200 fl.; ér alu scrietoriului-controlorulu de 800 fl. la anu.

§. 14.

Disciplin'a si provederea cu pensiiune sãu escontentatiune a funcionariloru cassali dupa servitiu mai indelungatu, se va regulã prin normative speciali. Pana atunci presiedintele ocazionali va propune directiunei si va face a se votã tote mesurile disciplinare necesari in conformitate cu dispusetiunile acestui regulamentu.

§. 15.

In oficiulu preceptorelui cadu urmatãricile afaceri: a incassã banii, chitandu regularmente sumele primite, — a face solvirile asemnate la cassa din partea directiunei, — perceptiunile si erogatiunile a le insemnã regulatu in *diurnalu* si de aci in *cartea principale*, — cu capetulu fia-carei lune a incheiã in diurnalu perceptiunile si erogatiunile si restulu a-lu trece pe lun'a viitorã, apoi rezultatulu fia-carei lune intr'unu conspectu a-lu substerne prin Directiunea capiloru din ambele diecese, acést'a celu multu pana in 5 a fia-carei lune, — a tiené in evidintia esacta solvirea intereselor si candu acést'a ar intardiã, nainte de tienerea siedintiei ordinaria a face Directiunei aretare, pentru admonitiunea detorasiloru, — a compune computulu anualu despre intréga manipulatiunea cassee de peste anulu inchiatu, si acestu computu in timpu de siesse septemani a-lu substerne Directiunei fonduriloru spre a urmã conformu dispusetiunei concerninte din §. 5.

§. 16.

Scrietoriulu-controlorulu alu cassei — va tiené pentru sine unu diurnalu despre cele percepte si erogate, — va subscrie cu preceptorele impreuna chitantiile despre solvirile facute si petrecute in diurnalulu cassei, — va provedé agendele scripturistice ale cancelariei cassei, cele-ce in §. precedinte espresse nu sunt impuse preceptorelui, — va subscrie totu cu preceptorele impreuna tote conspectele ce au a fi substerne Directiunei, de asemenea si computulu anualu despre intréga manipulatiune cassale; in fine elu va avé si functiunea de notariu in siedintiele Directiunei, conformu §-lui 11.

§. 17.

Perceptorele si controlorulu vor tiené unu inventariu esactu despre tote aparatele si rechisitele cancelariali si ei sunt solidarmente respunsabili pentru tote cele primite si insemnate in inventariu.

§. 18.

Tote obiectele de valori, precum: obligatiunile publice si private, carticelele caseloru de economia, contractele despre aucta 10 percentuale, scl. scl. — se vor pastrã in cass'a de feru, de la care un'a cheia va fi la presiedintele Directiunei, un'a la perceptore, ér a trei-a la controlorulu cassei.

Perceptorele va avé si o cassa de mana, in care in sa nici o data nu vor poté sè remana peste nopte mai multu de 100 fl. Sumele mai mari pururiã cu incheierea óreloru cancelariali se vor depune in cass'a de feru.

§. 19.

Ori-ce primire de bani se indeplinesce si adeveresce prin perceptore si controlorulu, pe langa luarea de contr'a-chitantie.

Epistótele insarcinate cu bani sãu alte valori, macar de ar fi ele adresate Directiunei fonduriloru, se desfacu pururea numai in presintia preceptorelui si controlorului, si déca cuprinsulu loru privescu aceste fonduri, ele se trecu numai de cãtu la cassa. In asfeliu de casuri epistótele si cu copertele loru servescu de contrachitantie.

§. 20.

In data ce la cass'a fonduriloru va fi incursu o suma mai mare de cãtu ce sunt trebuintiele curinti, prisosulu pana la elocarea cu ipotoca se va depune in cass'a de pastrare numita: „*prim'a cassa de economii in Temisiór'a*“

§. 21.

Computele anuali, mai susu amintite, (§. 15.) se substerne in doue esemplarie, provideute cu copie ale tuturor documenteloru concerninti, cari copie se vor controlã si autenticã in siedinti'a Directiunei, originalele avendu a fi pastrate la cassa.

§. 22.

Sinódele eparchiali esaminandu fia-care de sine computele anuali, si-comunica reciprocamente rezultatulu esaminarei, si aflandu computele in ordine, dau in contielegore *absolutoriu*.

§. 23.

Candu intre ambele sinóde esaminãtorie s'ar escã diferentie, ne complanabili prin contielegere imprumutata, de asemenea candu cei-ce au depusu computele s'ar aflã vatemati prin vre-o decisiune sinodale, atunci are locu apelatiunea la congresulu nationalu bisericescu, carele decide finalmente in veri-ce intrebare de asemenea natura.

§. 24.

Agendele jurisconsultului sunt: esaminarea cereriloru de imprumutu ipotecariu si a acteloru de garantia, si darea de opiniune din punctulu de vedere alu recerintieloru prescise si alu formelor legalu; de asemenea darea de opiniune asupra pasiloru judeciali necesari.

§. 25.

Jurisconsultulu va primi o retributiune a ostanelorulu sale de 300 fl. la anu.

§. 26.

Incassarile pre calea procesului ordinarmente nu se facu prin jurisconsultu, ci printr'unu avocatulu privatulu, de bunu renume, observandu Directiunea tote recerutele cautele la impoteririle unui atare pentru incasarea de bani.

§. 27.

Jurisconsultulu, perceptorele si controlorulu participa la siedintiele ordinarie sãu plenarie ale Directiunei — numai la convocare si numai cu votu informativu, si fora diurne.

§. 28.

Pentru servitiulu cancelarialu se va luã prin presiedinte, in contielegere cu perceptorele — unu servitiu de cancelaria, cu o remuneratiune anuale pona la 300 fl.

§. 29.

Presiedintele, membrii directionali, jurisconsultulu si functionarii cassali, la introducerea in oficiu depunu juramentulu pentru implinirea oficiului, adeca administrarea resp. manipularea fonduriloru — cu credintia, zelu si nepartialitate.

§. 30.

Denumirea de perceptore si controlorulu se face asfeliu: directiunea fonduriloru ca delegatiune a ambelor sinóde diecesane-publicandu concursu, intr'o siedintia plenaria, intregita prin ambii capi diecesani, sub presiedinti'a celui mai vechiu, alege dintre concurenti cu absoluta maiortate de voturi pentru unulu si altulu postu.

Totu in asemenea sedintia plenaria se face si alegerea de jurisconsultu, dintre avocatii romani din locu, fora concursu. Postulu de jurisconsultu devenitu vacante in decursulu anului, provisormente se pôte implini prin Directiunea fondurilor in sedintia plenaria comuna.

§. 31.

Pentru casuri de impedeare provisoria a presiedintelui directiunei séu a perceptoriului cassei, ei se suplinescu unulu pre altulu in afacerile loru de tôte dilele, éra pentru casulu de absintia a controlorului, directiunea face provisiunea necesaria.

§. 32.

Control'a, respective inspectiunea fondurilor si a administratiunei loru este a ambeloru diecese, cari — pe câtu timpu nu sunt adunate sínódele, o eserciédia prin capii diecesani cu ajutoriulu senatelor episcopalesci. Spre acestu scopu fia-care capu diecesanu, in ori-ce timpu este indreptatitu, in persóna séu printr'unu delegatu alu seu, a esamina ori-ce acte ale directiunei fondurilor si a revidé manipulatiunea cassale; afora de acést'a inasa obligatu este fia-care capu diecesanu din trei in trei luni alternativminte a face atare cercetare si revisiune, avendu totdeauna a-si comunicá unulu altui'a rezultatulu. Incátu prin rezultatulu esaminarei s'ar constatá unu periclu pentru fonduri, capii diecesani in contielegere, sub respunsabilitatea loru, vor luá mesurile necesarie spre delaturarea reului, in casuri grave macar si prin suspinderea unui séu altui functionariu de la oficiu si inlocuirea provisoria a aceluia. Despre tôte aflarile si dispusetiunile loru vor face raportu motivatu celoru mai de aprópe sínóde diecesane. —

§. 33.

Conformu dispusetiunei statutului organicu, banii fondurilor se depunu spre fructificare interimalminte la vre o cassa de pastrare, ér pentru timpu de ani, se dau ca imprumuturi ipotecari cu destula garantia.

§. 34.

Cele mai mici imprumuturi ce se potu dá, sunt de 200 fl; ér cele mai mari de 20,000 fl. tienendu-se la impartirea loru in vedere o proportiune egale pentru ambele diecese.

§. 35.

Imprumute ipotecari se potu cere pe garanti'a a totu felinlu de averi nemiscatórie private, introduse in cartile funduarie. Viiele inasa si padurile potu face obiectu de ipotece numai dupa valórea pamentului.

§. 36.

Cererile de imprumute ipotecari, au sé fia adresate catra „Directiunea fondurilor bisericesci si scolarie, comune dieceselorur gr. or. romane din Aradu si Caransebesiu in Temisiór'a”, avendu atari cereri a fi instruite cu:

- a) estrasu din cartea funduarie a averei ce se ofere de ipoteca;
- b) instrumentu de estimatiune, care in sate, la imprumutele de la 200—600 fl. se face prin antisti'a comunale; ér in orasie si specialminte acolo, unde se afla scaunu judecialu in locu, si ori unde se aréta necesitatea de pretiuire prin barbati de specialitate, prin scaunulu judecatorescu;
- c) la imprumutele satesci, adeverinti'a antistiei comunale despre pretiulu curinte alu ipotecei in cei trei ani din urma;
- d) carticic'a de contributiune, ori adeverintia de la oficiulu de contributiune despre darea directa;
- e) adeverinti'a oficiului de contributiune despre regulat'a platire a contributiunei;
- f) estrasu din foi'a catastrului de venite;
- g) in casuri, candu ipotec'a se ofere in case séu alte edificie si locuri intravilane, atestatulu oficiului de contributiune despre câtulu darei dupa venitululu anualu;
- h) aseminea pentru edificie — politi'a despre asigurarea loru in contr'a focului, luandu totdeodata imprumutatoriulu obligamentulu de asigurare necurmata a ipotecei, pre câtu timpu va sustá imprumutul, despre ce la platirea intereselor va dá dovéda prin producerea politiei, in casu de ne'implnire avendu a asteptá abdicerea imprumutului.

In casu, candu pretiulu ipotecei oferite ar insufflá dubietate, directiunea la cererea partii va insarciná pre unu incrediutu alu seu, ca despre starea si valórea ipotecei sé-si castige datele necesarie in persóna.

§. 37.

Presiedintele in data ce a intratu atare cerere, dupa-ce aceea s'a introdusu in protocolulu de intrate alu directiunei, si a capetatu numerulu curinte din acestu protocolu, face sé se introduca in cartea de primire a jurisconsultului sub numerulu curinte alu aceste carti si provédiuta si cu alu protocolulu de intrate, — o tranite de locu jurisconsultului, carele in rubricelle concerninti va adevéri diu'a si timpulu primirei cu subserierea sa.

§. 38.

Jurisconsultulu are a censurá actulu si cererea cu tôte adausele, si celu multu pana in optu dile a le returná presiedinlu — pe langa opiniunea sa in scrisu, câtu mai precisa.

§. 39.

Corerea de imprumutu de impreuna cu opiniunea jurisconsultului, presiedinlu o substerne celei mai de aprópe sedintie ordinarie, carea, déca dupa opiniunea jurisconsultului este de a se face vr'o intregire necesaria a cererei de imprumutu, dispune acést'a numai de câtu, ér déca votulu jurisconsultului este pentru acordarea séu respingerea cererei, propune actulu spre deciderea celei mai de aprópe sedintie plenarie.

§. 40.

Déca unu imprumutu nu se acórda, actele se tramitu ceretoriului cu decisu negativu.

§. 41.

Déca unu imprumutu se incuviintiédia, numai de câtu se insciintiédia ceretoriulu, tramitiendu-i-se o blancheta de obligatiune, pe langa informatiunea necesaria despre cum are sé fia aceea implinita, subserisa si legalisata judecialminte, cum sé fia intabulata si apoi retransmisa directiunei, pe langa unu estrasu din cartea funduarie, din care sé se véda intabulatiunea efeptuita.

§. 42.

Si acést'a substernere indata dupa sosire se manipulédia si se comunica jurisconsultului intocmai dupa dispusetiunile de mai susu din §§. 37 si 38; ér urmandu opiniunea jurisconsultului, déca aceea este neconditunatu favorabile, si si in sedinti'a ordinaria se afla deplinu intemeiata, prin acést'a din urma de locu se dispune eliberarea baniloru la cassa; ér déca séu jurisconsultulu, séu sedinti'a ordinaria, din veri-ce punctu de vedere ar dificultá actulu, acél'a se va substerne la cea mai de aprópe sedintia plenaria si se va urmá mai departe dupa conclusele aceleia.

§. 43.

Imprumuturile se dau cu dreptulu de edicare *trei lune înainte*, cu interese de 8% solvinde totu pe diumetate de anu înainte si pentru spesele administratiunei si manipulatiunei cu unu adausu dela capitale pana la 3000 fl. de 1%; dela 3000 pana la 15,000 fl. $\frac{3}{4}$ procentu! de la 15,000 in susu — de $\frac{1}{2}$ procentu! in fine pentru asigurarea daunei ce s'aru puté causá prin nesolvire mai indelungata si procesu, si care dauna prin ipoteca comuna nu ar fi acoperita cu prioritatea capitalului, — inca pe langa o *cautiune stipulabile si intabulanda* — dupa capitale pana la 1000 fl. de 20% fl. dela 1000 fl. pana la 5000 fl. de 15% fl. dela 5000 fl. pana la 10,000 fl. de 10%, dela 10,000 fl. incolo 5%

Percentuatiunea pentru spesele administrative si de manipulare se va contá separat.

§. 44.

Respunderea puntuala la terminu a intereselor avendu a fi intetita cu rigóre, in obligatiune se va stipulá: cá prin neresponderea unei rate la terminu, capitalulu se considera de edisu; pe langa acést'a se va stipulá, cá interesele neplatite la terminu, indata se vor considerá de capitalu si dupa ele pana la diu'a respunderei se vor computá procentele si adausulu deobligatu la capitalu.

§. 45.

Ducerea la indeplinire a dispusetiuniloru acestui regulamentu precátu ele privescu administratiunea fondurilor se increde directiunei; specialminte incátu pentru dispusetiunea §-lui 43 cu privintia la principiulu enunciatu de ambele sínóde diecesane, ca prin imprumute sé se ajutore crestinii nostrii din ambele diecese pentru midlocirea succesiva, ca imprumutele mai mari decâtu cele normate sé se reduca, de asemenea ca cele dela straini — sé se edica si incasadie, — se defige unu terminu de patru ani de la intrarea in vietia a directiunei fondurilor. —

PARTE NEOFICIALĂ.

Catra on. cetitori ai „Luminei.“

Domnulu *Iosifu Goldisiu*, din caus'a multelor sale afaceri profesoral, nepotendu conduce mai departe redactiunea „Luminei“ — cu acésta misiune Preasanti'a Sa. Domnulu Episcopu alu nostru a binevoitu a me insarcinã pre mine in modu interimalu. O sarcina este acést'a pentru mine, câtu de onorifica, atãtu de grea.

Sunt doue punctele ce-mi marescu sarcin'a in acésta pusetiune, antaiu: *programulu fôiei*, si alu doilea: *opiniunea publica*. Aceste sunt acele puncte insemnate, pe langa cari trebuie sè se invertesca intrég'a lucrare a unui redactoru!

Program'a „Luminei“ este bine cunoscuta la toti, ea nu se pôte alterã nici decãtu, pentrucã este spresiunea reprezentantiloru poporului, si nu a unui individu singuraticu. La acésta programa dara me alipescu si eu, o privescu de a mea intru tôte, ea va fi busol'a lucrariloru mele!

Departa in sa de a face publicului nescari promisiuni mari pe viitoriu, decãtu: lucrarea continua dupa modestele mele poteri — premitu cã o fôia bisericésca cum e „Lumina“ cu anevoie pôte se coresponda tuturor pretensiuniloru publicului cetitoriu; cu anevoie pentrucã materi'a ce tractéza in colónele sale, nu potu fi strictu evenimentele dilnice, ci aceea trebuie formata, trebuie produsa; va se dica: redigiarea ei pretinde poteri multe si studiu continuu, ca si ori care fôia eschisivu literaria.

Dara scopulu „Luminei“ nu e intru atãta tractarea cestiuniloru nalté dogmatico-teologice, câtu mai alesu: a dá poporului invetiaturi folositorie din viét'i'a practica, ca elu se pricepa institutiunile bisericé sale si scopulu loru salutariu. In directiunea acést'a amu lucratu, in directiunea acést'a vom lucrã si pe viitoriu!

Nu-mi remane alta decãtu, a me recomandã bunavointiei publicului cetitoriu, si a-i cere sucursulu moralu si materialu in lucrare, cu atãtu mai alesu, cãci fôia ce redactezu, nu este proprietatea individuala, ci a intregéi nôstre eparchie!

Vincentiu Mangra.

Dotatiunea clerului este prim'a si urgent'a necesitate in biseric'a nôstra.

Dela intrarea in viétia a „stat. org.“ mai de multe ori s'a accentuatu necesitatea cea mare de a imbuni starea materiala decadiuta a clerului nostru. Preotimea a datu petitiuni peste petitiuni la sinodulu eparchialu, dar glasulu ei pana acum a sunatu in desiertu. Datorintiele preotiloru nostri s'au sporitu, responsabilitatea s'a maritu, si in locu de favoruri, ei intimpina dispretiu si nepasare la poporulu, pentru care traiesce, se luptã si jertfesce!

Formarea clerului teneru s'a cugetatu a fi de ajunsu spre mantuire, in sa realitatea vedesce contrariulu, vedesce aceea, cã fora dotatiune, clerulu teneru nu pôte luã a-suprasi angagementulu si sarcin'a apostoliei; de aici apoi s'a ivitu lips'a invederata de preoti in tôte partile diecesei.

Pana candu clerulu va fi spriginitu in lucrarile sale, pana candu intru implinirea misiunei preotiesci poporulu i va dá sucursulu materialu si moralu, pana atunci biseric'a si natiunea potu contã la cele mai frumoase rezultate, la din contra nesuintiele nobile devinu numai o utopia.

Constanti'a si resolutiunea clerului in lupte sunt binecunoscute din trecutu; biseric'a si institutiunile ei le-a aparatu in tóta vremea. Cele diece góne si eresurile

ce au sguduitu biseric'a lui Cristosu, n'au potutu molipsi institutiunile ei, si numai eresulu arianiloru a paralisatu in câtuva progresulu bisericéi ortodoxe.

Jugulu evangelicu cu adevératu erã greu de portatu, totusi preotii nu s'au retrasu dela suportarea lui, si triumfulu loru a fostu intreitu, la ce fôrte multu a contribuitu rivn'a crestiniloru catra bisericã, si tari'a credintiei loru.

Dara si altcum clerulu in trecutu erã spresiunea viia a poporului, vócea lui erã santa si decidiatoria. Asia la cuvintele lui Vasiliu celu mare, Atanasiu si ale lui Grigoriu din Nazianzu, parintii si maicele din Efesu fiindu duse la pierdiare luau in bratie si pre copii loru, si asia primeau mucenicia. — Tertulianu despre romanii din Dacia ca despre crestini, cu mandria dice: s'au supusu acum credintiei lui Cristosu, Ddieului adevératu diversele popóre ale getuliloru, multe tienuturi ale mauriloru tóte hotarale spaniloru si ale galiloru si locurile britaniloru cele nepatrunse de romani, si natiunea Sarmatiloru, a Daciloru (adeca a romaniloru) si a germaniloru (Tertull. adv. Iud. c. VII:) éra Pliniu in Epist: 97. catra Traianu asia serie: cã atãtia crestini au aflatu nu numai in cetati, ci si in sate si agri, incãtu templele idoliloru ajunsera acum a fi desolate si sacrificiile parasite. Cine ar trage sub dubietate cã nu clerulu inspiratu de pre inalt'a Pro-nia divina — a' facutu pre urzitoriu acestoru rezultate? Cu dreptu cuventu elu este acel'a, care secli indelungati, uniculu a fostu conducatoriulu si luminatoriulu poporului, elu este acel'a, care amesuratu chiamarei sale este si adi paditoriulu celu mai bunu si credintiosu alu Biserice si a Statului, si acést'a credu a fi recunoscutu si in cele mai mari staturi europene; in sa déca nu ne vomu ingrigi de subventiunea lui, vom poté pe viitoriu a mai acceptã ceva intru folosulu comunu? Respunda pusetiunea lui cea debila de presentu; respunda starea nôstra actuala; elu este subordinatu ierarchiei sale de o parte, éra de alta—Statului, prin urmare — servesce la doi domni, si nici cã pôte sermanulu cu honorariulu seu celu atãt'a precariu asi aliná multele sale lipse pe langa misiunea lui cea grea; elu este sermanulu si cersitoriu, cãci candu i ar compete ceva — de dupa ostenelele sale — dela poporu, de multe ori nu vede unu banu, pana nu singuru merge a casa la datorasiulu seu, apoi candu 'si coaduna asia numitulu „biru preotiescu anualu“, éra singuru din casa in casa spre batjocura la alte némuri — trebuie se alerge si se cersiesca ce lui i compete dupa munc'a sa. — Dotatiune! si inca din altu isvoru, e de lipsa pe sém'a clerului nostru, si acést'a este o dorintia universalã, si acceptamu cu mare doru resolvirea ei. —

Demetriu Pop'a,
parocu si ases: consist.

Isusu Salvatoriulu lumei.

Stricta, admoniatória si seriósa e invetiatur'a evangheliei. Cu seriozitate inalta ne arata aceea scopulu celu finalu, care e destinatu pentru noi, ca ómeni si crestini, si cu colori negre ni depinge abaterea dela acestu scopu adeca pecatulu, care ni omóra sufletulu. Acést'a ni arata in tóta golatatea smintele lumesci, tienendu inaintea ochiloru nostri lumin'a muribundiloru, infacisiandune mórtea cea infricosiata cu puterea ei. Cu infiorare ne aduce aminte de judecat'a cea mai de pe urma, carea se va fini cu judecat'a despre viét'i'a vecinica. Ne conduce in abisulu intunecimei unde nu este alta de câtu intristare si desperare, in temni'ta maniei lui Dumnedieu, unde e plangere si scrajnirea dintiloru, in flacar'a de focu a infernului, unde sunt acei muritori, cari ne poainduse inainte de mórte, sunt in eternu sugrumati si pedepsiti. Adevérurile aceste evanghelice destépta pre omu din slabiciunile sale, prin cari adeseori pecatuiestesce.

Insa Dumnedieu nu poftesce dela noi servilismu, ci temere fiesca; deórace Dumnedieu nu ne poftesce perirea, de aceea si

Evangelia ne infatisează exemple cari pe noi se ne îndemne însuflețea și aredice. Dar toată desfătarea, totu ajutoriulu, toată bucuria, cu care pecatosulu se împartășește prin evanghelia sunt cuprinse în aceste cuvinte: „Asia a iubit Dumnedieu lumea cătu a datu pre fiulu seu, ca toti căti vor crede intru elu sè nu piêra ci se aiba viétia de veci.“ Dumnedieu a iubit — pro cine? pre angri și pre cei drepti. Nu numai pre acesti'a a iubit ci și lumea; ce e lumea? Multimea pecatosiloru, pre cari ar trebui se i deparțedea dela sine, se îi persecuedie în eternu, îi a iubit, voindu ca se nu péra ci ca în eternu sè se înaltie. Si cum se pôte întemplá acést'a? Prin singuru unulu nascutu fiu alu seu, pre care ni l'a datu de frate, mantuitoriu și esemplu. Deci bucurate o pecatosule, căci scopulu maretiu dela care te ai abatutu érași lu-poti ajunge, căci ai pre fiulu carele te va conduce la tatalu. — Déca te temi de Dumnedieu ca judecatoriu, imbratiosiedia pre fratele celu dumnedieescu. Déca nu ai putere ca se te aredici din multimea pecatelor, apuca man'a Mantuitorului teu. Déca nu scii calea, pre care trebuie se umbli în venitoriu, privesce esemplulu care strelucese în faci'a fiului lui Dumnedieu. Inchipuesce-ti ca si cum Dumnedieu astadi ar rosti catra tine ca si ôre candu catra apostoli pe muntele Tavorului: „Acest'a este fiulu meu celu iubit intru carele bine am voitu, pre acest'a se-lu ascultati.“

O cuventulu celu eternu a lui Dumnedieu, care la implinirea vremei ai primitu trupu omenescu, ca se ne poti fi frate, mantuitoriu și esemplu, patrunde sufletulu meu ca aradicandume preste pecate se-mi potu castigá viétia eterna. Maria précurata, mum'a lui Dumnedieu, arata-mi pre Isusu fruptulu pantecelei teu. Deci toata cuventarea voiu impartio în 3. parti, vorbindu despre fia care de osebi.

Partea I. Isusu fratele nostru. Partea II. Isusu Mantuitoriu nostru. Partea III. Isusu esemplulu nostru.

Partea I.

Isusu fratele nostru.

„Si cuventulu trupu s'a facutu si va locui între noi“ (Ioanu I. 14.) Aceste le dicemu în toata diu'a de 3. ori în rugatiunea angerului Domnului, candu biseric'a, prin sunetulu clopoteloru chiama la sine dimineti'a, la mediadi si sêra pre toti fii sei ca se-si aduca aminte de intruparea fiului lui Dumnedieu. Pentru ce trebuie se ne aducemu de atâte ori aminte despre acestu secretu? Căci intruparea fiului lui Dumnedieu este bas'a mantuirei nôstre, isvorulu sperantielor si a iubirei lui Dumnedieu. Fiulu lui Dumnedieu a luat trupu, nu ca se judece pre cei pecatosi, ci ca se mantuiie si se invetie pre ômeni. Fiulu lui Dumnedieu a luat trupu nu pentru ca se ne predee pre noi mortii cei vecinice, ci ca se ne castige viétia eterna; si se ne împartășeasca în nemurire. Intru adeveru, pentru că a luat trupu omenescu nu se pôte cugetá alta de cătu că s'a micșioratu pre sine, facanduse asemenea noua nimicindu foradelegile nôstre; celu eternu se face muritoriu, ca murirea se o stremute în nemurire, celu mai fericitu se supune suferintelor, ca se ne scôta din suferintia la fericare; fiulu lui Dumnedieu se face fiu omenescu, ca pre noi se ne faca fii alui Dumnedieu. — Deci primirea trupului omenescu e cuprinsulu tuturor bunatiloru, intru adeveru e o întemplantu de bucurie, de care aducundune aminte, se ingenunchiemu dicendu: „Si cuventulu trupu s'a facutu si locuiesce între noi.“

O! suflete alu meu simțiesci acea bucuria, acea desfătare, care se cuprinde în aceste cuvinte? Dumnedieu se face omu.

În vremea aceea s'a întemplantu că angerulu Gavrielu s'a trimisu la fetiôr'a Mari'a se-i spuna, că va fi umbrita de duchulu santu si va luá în pantece si va nasce pre fiulu celui de susu, însa a fostu dela începutulu lumii determinatu, ca cuventulu lui Dumnedieu se primésca trupu omenescu. De aceea noi ômenii nu numai cu sufletulu ci si cu trupulu suntemu asemenea fetiei lui Dumnedieu, avendu trasurile fetiei lui, acarui omenire din veci erá cuprinsa în idei'a trinitatii. Deci cu totu dreptulu putem dice că, între tôte vietuitorile omulu e celu mai placutu lui Dumnedieu.

Intru adeveru prin Isusu Cristosu amu dobenditu mai multu de cătu am perditu prin stremosiulu Adamu. Prin Adamu cadindu în pecatu amu încetatu a mai fi fii lui Dumnedieu, si a dobendí viétia eterna. Ôre se fia vr'unu sufletu de omu care pe langa toata convingerea ar fi creditu au presupusu că Dumnedieu canduva va fi fratele nostru? Pentru acea si invetiaceii lui tîneú în celu mai mare secretu imbracarea lui în trupu omenescu. Acestu adeveru ilu amintese elu în evangheli'a sa, aceste le publica în cartea întemplantelor. Aceste le pune ca incise în epistolele sale unde asia dice: „Cea ce erá intru începutu, ce am auditu, ce am veditu cu ochii, ce am privitu ce am pipaitu cu manele despre cuventulu vietii. . .“ Ca si cum ar' fi

voitu se dica: Credeti ori cătu de necreditu sè se para a fi: Cuventulu trupu s'a facutu si locuiesce între noi; fiulu lui Dumnedieu a primitu trupu omenescu, elu e fratele nostru.

Apostolulu a sciutu că, multi secretulu acest'a necuprinsu 'lu voru despretiui.

Ce asiu face, déca acestu secretu astadi l'asiu audit prim'a data, déca d. e. nascandu-me în Americ'a sêu Australi'a din cuventulu unui vestitoriu asiu întielege: cum a creatu Dumnedieu lumea si tôte acele ce sunt în trens'a, cum au calcatu ômenii cei dintaiu porunc'a lui Ddieu în raiu, tragandu prin acést'a asupra lor judecat'a cea, mai osendita si vecinica; si Dumnedieu, ca dreptulu seu celu vetamatu, se-lu pôte împreună cu bunatatea sa, n'a trimisu pre profetulu celu santitu în pantecele mumei sale, nici dintre puterile cêresci, nici vr'unu angeru, ci pre fiulu seu celu unulu nascutu, l'a trimisu în lume, ca se fia fratele ômeniloru. Dumnedieu fratele meu — ôre acestu secretu nu ar face nici o impresiune asupr'a sufletului meu, candu e cunoscutu din viétia-mi frageda.

„Asia a iubit Dumnedieu lumea, cătu a datu pre fiulu seu, ca toti cei ce voru crede în tr'ensulu se aiba viétia de veci (Ioanu 3. 16) — Căci nu pentru aceea a trimisu Dumnedieu pre fiulu seu ca se judece lumea, ci ca lumea prin trensulu sè se mantuiésca.

O cuventulu lui Dumnedieu, care din veci ai fostu la sinulu parintelui, si la implinirea vremei ai devenitu omu în pantecele feciôrei, te adoru si cinstescu venirea ta, în multimea necasuriloru. Ce te a atrasu din ceriu, ce te a îndemnatu, ca în asia stare deplorabila se te presentezi, se primesci chipulu servului, si se te imbraci cu hainele ômeniloru pecatosi? Amôrea te a trimisu la noi, ca se ne conduc pre noi érași la tatalu. De ce esti tristu o suflete alu meu, si de ce me infestezi? Speréza în Dumnedieu, căci elu deodata e si Mantuitoriu teu; Dumnedieu e alu teu judecatoriu, nu e maniosu elu pre tine în veci, căci: „Asia a iubit Dumnedieu lumea cătu a datu pre fiulu seu unulu nascutu, ca toti cei ce voru crede în tr'ensulu se aiba viétia de veci“ Cu adeveratu Dumnedieu a trimisu pre fiulu seu, nu ca se judece lumea, ci ca lumea se o salvéza prin trensulu. „Bunatatea lui Dumnedieu preste tôte lucrurile sale;“ elu nu voiesce mórtea pecatosului, ci ca pecatosulu sè se întôrca dela cailé retacite si se fia viu.

Asia e, me voiu întôrce dela cailé retacite, si dupa ce prin intruparea Fiului lui Ddieu m'am împartășitu cu Ddieunu voiescu a mai trai ducendu o viétia necuviintiosá. Eu pe acel'a voiescu a iubi care mai nainte pre mine m'a iubit, care pentru mine a luat trupu omenescu, ca se me faca partasiu bunatiloru lui Dumnedieu.

(Va urmá.)

Vechii gramatisti si ortografisti Romani de oriente (Daco-Romani) de stravechi'a nôstra religione ort. orientala.

(Continuare din Nrulu 4.)

Alu patrulé si ultimulu în seclulu 18-le gramatistu-ortografistu Romanu ortodosu, fú Radulu Tempea directorulu scóleloru nôstre ortodosse nationali din Tranni'a. —

Acestu venerabile mosiu alu nostru edede gramatic'a sa în limb'a romanésca, la Sibiu în tipografi'a lui Petru Bart în anulu 1797, cu spesele ôreacarui Radulu parochu satului lungu din Secelea.

Abia mai este delipsa a spune aci, cumca opulu acestai zelosu barbatu, fiindu compusu în limb'a nôstra nationala, a fostu mai folositoriu, si prin urmare mai latitu între Romanimea ciscarpatina.

De dupa datele ce-mi stetera la dispusetiune, pana acum am demustratu, cumca Romanii ortodocsi în seclulu alu 18-le afora de alte opuri, au aretatu patru opuri gramatice precandu fratii de unu sange abia unulu; dreptuaceá constatatu este pana la evidintia, cumca afirmatiunile unora frati de unu sange cari dicu că numai ei sunt luminatorii natiunei nôstre, — sunt nisce apucaturi frivóle.

Onorabila Redactiune! Dosi vedu prea bine că dispuneti de pucinu spatiu în „Lumin'a“ dar totusi în interesulu numerosiloru lectori, Ve rogu cu caldura, ca se binevoiti a publicá pre-cuventarea gramaticêi lui Radulu Tempea susu memoratu, apoi ca se véda si fratii de unu sange cei ce au ochi, si se auda cei ce au urechi zelulu Romanului ortodocsu din seclulu alu 18-le. —

Me voiu tîné strictu de testulu si ortografi'a autorului, numai cătu sciindu, că tipografi'a din Aradu nu dispune de caractere ciriliane, o voiu transcrie cu litere romane adaugendu u finalu.

„Cuventare înainte.“

Acésta precuventare la gramatica, ca se me exprimiu asia este un'a istorióra a literaturii romanesci. Ea suna asia:

Vrendu cineva o maiestria a invetiá, are mai intaiu trebuintia a se chivernisi de uneltele acelea prin cari se póta aduce lucrulu seu la buna seversire. Tóte sciintiele asia sunt unele cu altele legate, cátu un'a fora de alt'a, buna si temeinitiósá sever-sire nici intr'unu chipu nu póte dá. Sciinti'a astronomica fora de cea matematica, nici intr'unu chipu, nu se póte invetiá cu adev-eriu intemeiatu; atátu si cea matematica fora de cea aritmetica. Sciinti'a doftoriei fora de fisica; si fisic'a fora invetiatur'a firésca, érasí nu póte luá drept'a ei seversire. Invetiatur'a filosofica fora de Retorica, si Retoric'a fora de maiestri'a gramatica a se invetiá nu se póte. Deunde vedi iubite cetitoriule! precum maiestri'a gramatica este inceperea si povatiuirea spre tóte celelalte maiestrii si sciintie inalte.

Acésta este dreptu aceea chei'a care dintru intunereculu necunosciintiei ne deschide usi'a prin care venimu la lumin'a intie-leptiunei, spre care de multu amu fi avutu trebuintia de a veni; insa machnire intru adevuru! cáci lipsindu-ne acést'a mai intaiu trebuintiós'a maiestria, ce a potutu alta a nasce fora decátu desradácinarea mai intaiu a limbei nóstre romanesci (care a fostu cea vechia romlenésca), dupa aceea lips'a cartiloru de maiestriile si sciintiele cele inalte, apoi imbeznirea mintei inecarea de totu in prostia si nesciintia; si éta acum suntemu ce ne vedemu cu ochii, si ne simtimu pre noi insine!

Pricin'a insa a scaderii nóstre a fostu si nestatornici'a stepanirei. Pana candu a statu Daci'a (cu legiönele romlenesci care imperatoriulu Traianu le a adusu in Daci'a) sub sceptrulu imperatiei romlenesci; Romanii romanesci séu romlenesci au vor-bitu, éra indatace imperatulu Constantinu Pogonatu pre la anulu dela Cristosu 669, a supusu tiér'a stepanirei lui, am inceputu a nevoi a sci limb'a bulgara (ca un'a ce érá mai de trebuintia pre vremea aceea) si asia limb'a nóstra s'a amestecatu cu a Bulgariloru.

Adeverulu pricinei acesteia prin noi insine Romanii carii ne aflamu acum prin Ardealu, Banatu si Ungrovlachi'a adeca tiér'a romanésca, si si prin alte parti lamuritu se descopere, in Ardealu fiindu Romanii amestecati cu Ungurii si nemtii, cei de prin Varmegii au amestecatu limb'a loru mai multu cu cea Ungurésca, dicendu *tistasiu* in locu de *curatu*, *chedvesiu* in locu de *voiosu*; *duhamu* in locu de *tabacu*; si éra unde sunt ameste-cati cu nemtii in scaunele sasesci, au amestecatu-o cu cea nemtiés-ca dicendu *silofmitia* in locu de *caciula de nópte* (Schlafmütze) *Haltibindel*, in locu de *maframa de grumadi* (Halsband) si altele. In tiér'a romanésca unde sunt amestecati cu Grecii, si invecinati cu Turcii, amesteca limb'a romanésca cu cea grecésca, dicendu: nu me piracsi, in locu de nu me necagi séu superá, se me pli-rorisesci, in locu de se me faci cunoscutu séu luminatu; s'a luat a i polipsis, in locu de s'a luat a mare cinste séu tare înainte; in tiér'a Banatului fiindu amestecati cu serbii, au ames-tecatu-o cu cea serbésca, dicendu *istina* in locu de *adeveratu*, *bogda prosti* in locu de, Ddieu se-ti primésca, (bogdati prosti) *pohvala* in locu de *pompa*, si altele.

Dupa pomenitulu Constantinu Copronimu la 800 de ani crestinentuse la Tiarigradu imperatorulu Michailu fiulu impera-tului Teofilu, s'a talmacitu si cartile bisericesci despre limb'a greca in cea slaveana, si avendu is limb'a nóstra lipsa de carti bisericesci, amu cautatu a primi cele slovenesci. — Si asia limb'a nóstra stricandu-se, ba mai de totu intielenenduse a perdutu si maiestri'a grairei, care ne avendu parintii nostrii grige de a o iscusí, tóta nesciinti'a si varvari'a au cuprinsu pre neámulu nostru si a caditu mare prostia.

Tardiu dupa aceea amu avutu norocire de unii intielecti ómeni spre fericirea nóstra rívnitori, carii au inceputu a desteptá limb'a romana; macar-cá de nu cu maiestri'a gramaticai, inea totusi cu întórcerea óre-si caror'a carti in limb'a nóstra. Dupa cum am potutu aflá pana acum, celu mai vechiu a fostu *Genadie* metro-politulu romanescu alu principatului Ardealului, care la anulu 1580 a tiparitu in limb'a romana intaiu in Brasiovu Casanii. Dupa aceea mai gasimu cartile lui Moisie proroculu, *Facerea*, *Apoc.* si a. l. t. la anulu 1583 in Orestia. La anulu 1675 prin sobornicé-sc'a porunca a Savvei metropolitulu romanescu alu princ. Ard. s'a poruncitu preotiloru a incetá de a mai sierbi santele taine in limb'a straina cea sloveana, ci in limb'a parintésca romana; — îndata dupa aceea Molitvelniculu si Ceiaslovulu s'au tiparitu ro-manesc. Éra la an. 1651. in dilele lui Simeonu Stefanu metropoli-tului romanescu alu princ. Ard. s'a tiparitu Psaltirea despre ji-dovie pre romanie in Belgradu. La an. 1642 s'a tiparitu Cazanii la Govor'a. La an. 1658 Pravil'a in Tergoviste. La an. 1668 in Tergoviste Bibli'a romanésca. Éra cea mai mare parte a cartilo-

ru bisericesci s'a talmacitu de Damaschinu eppulu Romniculuá la 1730 cu stilu si graiu fórté luminatu, dar amestecate cu multe-cuvinte slovenesci, puindu vreme in locu de, *amptu*, *sluga* in locu de *siervu*, *pricina* in locu de *causa* si altele.“

Presbiterulu J.

O privire scurta asupra starei bisericeii si a clerului din Angli'a dela evulu mediu in cócia!

In Angli'a pe la anulu 1562 s'a privilegiatu o bisericá de regin'a Elisabet'a, carei se dede numele „biseric'a anglesa episco-pésca.“ Biseric'a acést'a ca se se destinga de cele-lalte biserici protestante din Angli'a, si ca hyerarchica-aristocratica se se numésca de „sublima“ idede de Symbolu 39 de thesuri, cari se si promulgara totu in acelu anu, de numit'a regina. De atunci in cóci fia care rege a Angliei si-are dreptulu supremativu asupra tuturoru bisericeloru din Angli'a — tocmai asia cumu are Pap'a asupra bisericeloru apusene.

Privilegiulu acést'a fu intaritu de camer'a Tierii, ba chiar si de episcopii din Angli'a, dar insa cu acea modificatiune ca respectivii regi se nu aiba nici unu amestecu in administrarea Taineloru, ei se fie patronii bisericeloru, se fie foru apelatoriu in afacerile bisericesci! va se dica se aiba putere de-plina in afacerile strinse bisericesci!!

Dar acú, supremati'a acést'a cátu a folositu invetiamentu-lui si sciintieloru teologice, si in urma cáta inbunatatire a adusu intru sustinerea in bunastare a disciplinei bisericesci?

Biseric'a anglesa, dela carea se emanau tóte ordinatiunile, si rescriptele, a staruitu fórté pucinu in directiunea invetiamentu-lui si a intereelor teologice, pentru cá laicii abusau multu cu institutiunile bisericesci d. e. Dela teologu nu cereau ba se se ocupe cátu mai multu cu sciintiele dogmatico-teologice, si pre-tindeau, ca progresulu si cultur'a lui se fia mai multu profana! Preotii satesci nu erau calificati, nu erau alesi, parochiele se impartiau dupa chipsuel'a suprematorului, ba si mai multu, celu ce avea parale multe, castigá parochia buna, va se dica, se impartiau parochiele nu dupá calificatiune, ci conformu patronagiului!! Si episcopii, de tóte aceste pucinu se interesau! Ce urmá apoi de aci? nu arare ori acea, cá preotii debili in sciintiele teolo-gice, cumparau cuventari bisericesci, si apoi aceste le rosteau filoru sufletesci, si nu arare ori érá si asia casu, candu preotu-lu rostea o cuventare in contr'a convingerei sale.

Din aceste predise vedemu dara cá biseric'a suprematisata nu póte progresá, ci ea trebie se-si aiba institutiunile sale libe-rali aceste trebie se le eserceze insasi ea, cáci numai asia póte prosperá clerulu, numai asia póte biseric'a se se desvalésca din ideile complicate. Pana candu, déca biseric'a are suprematia laica nu póte clerulu progresá nici in cultur'a teologica, nici in cea sociala, ci trebie se remana indereptu; dara nici chiamarea sta-tului nu póte fi alta decátu se garanteze libertatea atátu singu-raticiloru, cátu si corporatiuniloru religiozare.

Angli'a si in privinti'a acést'a a retacitu cáci a imputeritu monastirile se-si castige parochiele cele mai de frunte. Pana in sfersitu Henricu alu 8 le le desfiintia si acésté, si acú bunurile bisericesci, nu sunt nici parochiale nici monastiresci, ci ele sunt posesiunile unoru proprietarii!!!

Ce privesce exteriorulu bisericeloru din Angli'a e fórté sim-plu. Bisericile sunt edificate spre resaritu. Decoratiuni din laun-tru nu au nimica, este numai o simpla masa acoperita cu unu prosopu (cersavu) albu, de asupra ei stau dóue table de lemnu séu de pétra, pe care sunt sculpate cele diece porunci. In midi-locu e scaunulu oratorieu. Er ornatulu preotiescu e o reverenda imbumbata, si cu unu guleru albu.

Asia stetera afacerile bisericesci in Angli'a pana in dilele mai din urma. Cu tóte aceste, poporulu se alipesce cu amóre de religia, si nimicu nu-lu póte abate dela credinti'a sa, dela ve-neratiunea catra religie. Elu urméza cuvintele santului Apostolu Pavelu carele dice: Fie care din voi se se supuna puterei mai inalte, nu pentru fric'a pedepsei, ci pentru consciintia.

Urosiu Ioanovicu,
clericu de an. II.

Instructiunea publica in Romani'a.

Program'a invetiamentului primariu.

Mai nainte de a determiná materiile de invetiamentu pentru Instructiunea publica generala, se observamu óre cari diferentie intre cei cari sunt chiamati a le studiá. Sunt trei mai principali: diferentie de secsu, diferentie in inteligentia, si diferentie dupa localitate.

Diferenție în *Secsu*.

Femeia este făcută pentru barbatu, și barbatul pentru femeia. Lipsa unuia din lume aduce disparițiunea celui altu. Sunt două jumătăți ce formează omul: Căndu numai un'a se cultiva întregul este incompletu, diformu, nu prezintă nici o armonia, nu se aplică legea naturii.

O copilă, instruită, îndată ce a devenit nevestă și mama, este *monitorul* familiei. Nu este unu exemplu, unde mamă știindu cartă, se trimite pe copii săi la școală foră se știe cetă și scrie. Dacă orecari circumstanțe punu pe mamă în imposibilitate de ași trimite copii la școală, ori-cari ar fi grijile și ocupațiunea sa, ea totdeaun'a va găsi timpul necesariu pentru a învăța pe copiii săi în totu cea-ce însăși poate să îi învețe.

Dacă de la 1848 încoci instrucțiunea copiilor ar fi fostu obiectul de atențiune ce noi reclamăm pentru ele, am putea astăzi parcură totă Români'a, foră a da peste unu copil macar mai josu de 15 ani care se nu știe cetă și scrie.

Nu este totu astfelu cu părintele de familie în clasele laborioase de prin orășe și sate; cându ei nu posedu nici o notiune elementară se aretu în generalu pucinu interesat de instrucțiunea fiiloru lor; cându ei știu cetă și scrie, rar îi vedă dându-și ostanela a instrui însăși pe copiii lor, șeu celu pucinu a îi cercetă de lectiune, la întorcerea lor, de la școală.

Instrucțiunea părintelui de familie profita numai lui singuru, a mamei de familie din contra se găsește totdeaun'a în persoana fiiloru săi.

A instrui copilele este a deschide o școală în sinulu fiecărei familii; deschideți dară o școală, șeu celu pucinu o clasă de fete în fie-care comună.

Să ne fie permisă a spune aici în câteva cuvinte opiniunea noastră asupra instrucțiunii ce trebuie să se dea femeiloru.

Cestiunea instrucțiunii ce se cuvine femeiloru se reduce după noi, la nisce termeni prea simpli desigur este una din cestiunile cele mai importante pentru secolulu și societatea în care trăim.

Începem mai întâi prin a declară că în Români'a ca și în totă Europă orice încercare de emancipatiunea femeiei șeu a femeiloru nu poate fi nici o dată luată în seriosu, ridicolulu și va fi unu obstacol irezistibil; de faptu legile noastre în armonia cu natură și gradulu de civilizațiune nu aservească nici de cum pe femeia, din contra le respectă și le protejează.

Condițiunea legală a femeiei dar nu implică reforme importante; nu este însă totu astfelu despre educațiunea loru socială, foarte neglijată de unu guvern care și-a atribuit direcțiunea instrucțiunii publice.

În educațiunea femeiloru, de cea ce trebuie să se ocupe cine-va înainte de toate, este utilitatea misiunii lor, căci a o neglijă este a nu vedea în ele de câtu soție date omulu pentru a îi îndulci viața și a încanta petrecerile sale, a împarti suferințele cu ea și a îndoi bucuriele.

Considerată sub acestu punctu de vedere mai multu pastoralu de câtu socialu instrucțiunea superfițială a femeiloru se explică; nu este necesariu, în adevăru, ca instrucțiunea lor să se fie mai profundă, decât ele n'au altă destinată de câtu aceea de victimă șeu de idolu.

Dar decât idilei poetulu veti substitui cugetulu legistului, decât în locul nevestei numai vedeți de câtu mamă, rolurile îndată se vor schimbă, femeiei va aparține primul, barbatulu secundulu; în acestu din urmă, nu veti mai vedea de câtu *fiul* crescutu de maică sa.

Atunci instrucțiunea femeiloru ve va părea incompletă și superfițială, cu totulu contrarie scopulu la care ea ar trebui să tindă, atunci ve veti surprinde însăși, susținendu cea ce corupe societatea: „femeia este făcută numai pentru a plăce și a iubi”. Atunci ve veti grabi a recunoșce că din cele două condițiuni ale femeiei, cea de mamă este primă, și cea de nevestă secundă; maternitatea este vocațiunea sa, ea radică pre femeia mai pre susu de om; maritagiulu nu este de câtu o funcțiune care pune din contra, pre femeii în dependența barbatulu.

Pentru a determină mai precisu, care este educațiunea și instrucțiunea ce trebuie să primă femeia, este trebuința ca mai pre susu de toate să ne dam bine șema de misiunea ce îi prepara tendințele societății.

Omulu trebuie să se fie formatu pentru instituțiunile țerei sale, femeia pentru omulu care a devenit astfelu. Trebuie să considerăm calitatea de cetățeanu, ca adevăratulu mobilu

al existenței sociale a omulu; destinată unei femei este la rândulu său, cuprinsă în aceste două titluri: nevestă și mamă cetățeanulu.

Femeile porță viitoriulu societăți în sinulu lor. Ori ce progresu repede și realu se atribuie numai lor.

Ameliorarea sorții claselor populare și moralizarea lor este strinsu legată de ameliorarea instrucțiunii femeiloru; un'a nu poate fi posibilă de câtu după realizarea celei alte.

Foră a mai renoi discutarea acțiunii reciproce a moravurilor și legiloru, dicem, pentru a transă cestiunea îndecisă, că influența asupra moravuriloru poporulu și progresulu ratiunii umane aparține mai multu mamei de familie de câtu legiloru.

A formă mume demne de acestu nume, capabile de a exerciți cu deosebire această primă funcțiune socială, astfelu trebuie să se fie scopulu instrucțiunii femeiloru, a formă neveste, care se fie soție dulce, plăcută și fidelă, va fi cu atâtu mai bună cu câtu va avea de rudimentu exemple mai adesea ca precepte, foră se fi fostu preparate într'unu modu sistematicu; fiți siguri că copilă va fi totdeaun'a bună nevestă decât educațiunea unei bune mame a făcut o după imaginea sa.

Considerată sub acestu punctu de vedere cu totulu materialu, care este instrucțiunea ce trebuie să se dea copiiloru? Ce cunoștințe și va trebui să castige?

La toate cestiunile ce s'ar putea face, noi vom răspunde prin aceste două linii care cuprind totă programă educațiunii copiiloru.

Trebuie a învăța pe femei aceea ce ele trebuie să învețe mai târziu pe copii cei vor naște.

Cu alte cuvinte:

Trebuie a da copiiloru și copiiloru născuți în aceeași condițiune în aceeași instrucțiune, pentru că în viitoru, copilele, devenite mume se împlinescă ceea ce instrucțiunea publică nu face de câtu pe jumătate, și acestă cu multă bataia de capu, și ca astfelu se fie asigurate și instrucțiunea și educațiunea copiiloru, foră a vetămă interesulu familiei, și foră a turbură ierarhiă socială așa precum face egalitatea civilă și libertatea politică. (Estr. după *Oltulu*.) Gr. D. P.

VARIETATI.

≡ La dispuneriunea Prea Săntiei Sale Domnulu Episcopu diecesanu se voru țienă examenele semestrale de iernă cu elevii dela Institutulu teologicu aradanu în 25. și 26. a le lui Februaru a. c. st. vechiu.

✕ Protodiaconulu Iosifu Goldisju ca referință consistorialu în senatulu strinsu bisericescu dându-și resignatiunea sa dela acestu postu, Preasăntia Sa Domnulu episcopu acestă resignatiune motivată și cu provocarea la concludulu sinodalu 83. din anul 1872. a binevoitu a o primi; făcendu pentru sevirsirea lucrăriloru începate de acestu postu proviziune interimală și până atunci ce locul devenit vacantu se va deplini pe calea sa în modu definitivu.

— Dlu Dr. Eugeniu Mocioni, în favoarea fondulu nostru eparchialu, a renunțiatu la intrăgă sa competență de spese și diurne pentru participarea la congresulu electoralu din toamnă; va se dica acelu Ilustru Domnu a sporitu fondulu eparchialu cu o sumă de 70. fl. v. a.

În timpul de față, cându poporulu nostru cuprinsu de o serăciă generală numai poate — șeu foarte pucinu — contribui la sporirea fonduriloru sale bisericesci și școlare, o donațiune ca cea de mai susu, a Dlu Dr. Eugeniu Mocioni, astăzi mai multu ca altă dată ea este bineprimată de biserică și națiune. Primăscă deci Ilustru Domnu și din partea noastră multă miță cordială, ce îi datorim pentru această faptă adevăratu creștină și românească!

□ Apă rece ca tratamentu contră friguriloru tifoide (tifuse). — Apă rece, unulu din cele mai puternice modificătoare cunoscute a organismulu, pare a se putea aplică cu succesu la tratamentul friguriloru tifoide. De cându termometrulu s'a introdus în practicarea medicinii, se știe că fenomenele grave a friguriloru tifoide sunt legate cu o radicare însemnată a temperaturii animale. Termometriă medicală a demonstrat că o căldură excesivă este izvorulu periculeloru iminente pentru centrurile nerviloru și pentru inimă. În acestu casu creșterea căldurii trebuie micșorată cu ori ce pretiu. Din timpul lui Hipocrate este cunoscută influența binefăcătoare a apei reci asupra friguriloru periodice. Currie în 1798, a rousitu a stemperă accidente nervoasă a friguriloru scarlatine prin afuziuni de apă rece, și cugeta să se aplică acestu tratamentu la frigurile tifoide. Leroy prescria această metodă

la 1852; dar Brand celu dintaiu, la 1861, cutédia se intrebuintieze. apa rece intr'unu modu esclusivu in terapeutica friguriloru tifoide: „Pana candu temperatur'a bolnavului, dice Brand, va trece de 38°, va trebui se i se aplice din 3 in 3 ore câte o baie mare rece de 20°, care se tiena 15 minute, si i se va dá se bea la fie cari 15 minute câte o inghitura de apa cu ghiécia. Ori ce friguri tifoide tratate cu apa rece se voru vindecá.“ D. Glenard din Lion, acum de curendu a urmatu din punctu in punctu indicatiunile lui Brand la spitalulu Croix-Rousse, si a reusitu. Acésta metoda s'a aplicatu cu acelasi succesu la Paris, la ospitalulu St-Antoine din serviciulu D-lui Béhier. Tratamentulu ordinariu ne aducendu nici o amelioratiune simtitóre in timpu de 14 zile, D. Béhier se hotari a intrebuintia unu midilocu mai energetic. Bolnava, o féta de 19 ani, fu scufundata intr'o baie de 20°. A dóu'a di temperatur'a i se scoborise de la 40 la 30°; acelasi tratamentu dilele urmatóre, 3 bai de 12 minute fie care: pulsulu crescu. Dupe câteva zile i reveni inteligenti'a, si incepú a intrá in convalescentia. Bine intielegendu-se cá n'avemu in vedere, prin mentionarea acestoru esemple de vindecare pe medicu care negresitu trebuie se le cunósca, dar pe cei din prejurulu seu cari ar putea, spaimentati de energi'a tratamentulu, se precumparésca decisiunea sa, si se 'lu inpedeço a incercá unu midilocu adesea eficace. Afora de aceste se póte miciorá temperatur'a si prin alte midilóce. Magendie a aretatu alta data cá, acoperindu pelea cu o unsóre impermeabila, se producea o recire insemnata la animalele cu cari se facea esperintia. Schéneemann, si mai cu séma doctorulu Lowinson, avura ideea de a intrebuintia acestu metodu in tratamentulu friguriloru tifoide. D. Lowinson, dupa comunicarea ce a facutu Societeti din Hufeland, acopere cu slanina corpulu bolnavului. O óra dupa ungere temperatur'a descrese cu unu gradu. De candu tratéza astufelu pe bolnavii sei, i-a scapatu pe toti. Metod'a nu e asia energica ca a lui Brand; dar se pare cá nu póte exercitá o influintia totu atátu de tare asupra organismulu. Esperinti'a se va pronuntia in ultim'a istantia. Nu putemu parasí acestu subjectu fora a semnalá, dupa cercetarile cu totulu recente a D-lui Desjardins-Beaumont, actiunea clorhidratulu de amilamina asupra descreserii pulsulu si a temperaturi. Acésta compositiune, in dosa de 50 centigrame, scobóra la barbatu pulsulu, in 12 minute, cu 12 pana la 20 pulsatiuni pe minuta. Acésta proprietate depresiva a fostu intrebuintiata cu succesu in tratamentulu friguriloru tifoide. (Vocea Covur.)

Numerulu de facia contienendu o cola - celu pros-simu va aparé numai jó'a viitoria.

CONCURSU 1

pentru vacant'a statiune invetiatorésca din Temesiesti, pana in 25. Februaru, a. c. candu va fi si alegerea.

Emolumintele sunt: 100. fl. v. a. 5. sinice de grau; 5. sinice de cucurudiu, 70 portióne de fenu; 10. orgii de lemne cuartiru cu gradina.

Recurentii au a-si tramite recursele loru dlui inspectoru in Tótvárad. Temesiesti, 3. Februaru. 1874.

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu inspect. cerc. de scóle **Vasiliu Belesiu.**

CONCURSU 2

pentru vacant'a statiune invetiatorésca din Comun'a Mistic'a Inspectoratulu Chis-Ineului, Cottulu Aradului, se deschide concursu pana in 25 Februarie st. v. a 1874. in care di va fi si alegerea:

Emolumintele sunt: 1.) in bani gat'a 160 fl. v. a. 2.) 10 cubule grau. — 3.) 6 cubule cucurudiu. — 4.) 50 magi fenu, séu 50 fl. v. a. — 5.) 12 orgii lemne din care este a se incaldi si scól'a. — 6.) 13 jugere pamentu. — 7.) Cortelu liberu cu intravilanu de 800 orgii.

Doritorii de a fi alesi in acésta statiune invetiatorésca, au recursele loru bine instruite, cu testimoniu preparandialu, de cualificatiune si celu pucinu de II. clase gimnasiale si cu tóte atestatele recerute, precum si despre portarea buna politica si morala, adresate, ale trimite la subscrisulu Comitetu parochialu in Mistic'a.

Mistic'a in 12. Februarie 1874. v.

Comitetulu parochialu,

In contielegere cu mine **Ioanu Cornea** Inspectoru scolariu.

CONCURSU 1

pre statiunea invetiatorésca rom. ort. conf. din Zimbru inspectoratulu Iosasiului, cu carea sunt impreunate urmatóriele emuluminte, si anume: In numerariu 157. fl. 50. cr. v. a. 5. cubule de grau; 5. de cucurudiu; 12° de lemne din cari are a se incaldi si scól'a; cortelu liberu cu gradina de legume. —

Doritorii de a ocupá acestu postu, sunt avisati a-si instrui recursele loru cu documentele recerute in sensulu Statutulu, organic, apoi intitulate catra comitetulu parochialu, ale adresá concernintelui inspectoru scolariu cercuale in Iosasielu ultim'a posta Gurahoncz, — pana in a 9. Martiu st. v. a. c. in care di va fi si alegerea, — avendu respectivij aspiranti in acestu restimpu a se presentá la sant'a biserica, spre a-si demustrá desteritatea in cantari si tipicu. —

Zimbru la 11 Februaru 1874

Comitetulu parochialu:

In contielegere cu mine. **Ioané Munténu** Insp. scol. cerc.

Edictu. 2

Mart'a nascuta Frentiu din Fibisiu, carea inca in 1839. a pa asitu cu necredintia pe legiuitulu seu barbatu Martinianu Pelea totu din Fibisiu, si nesciindu-se nici pana astadi loculu ubicatiunei ei, se citédia prin acést'a, ca in terminu de unu anu si o diua se se presentedie la scaunulu protopresviteralu mai diosu insemnatu; cáci la din contra, procesulu djvortialu intentatu de barbatulu seu se va pertractá si decide si in absinti'a ei.

Lipov'a, 5 Faurariu, 1874.

Forulu Matrimonialu gr. or. alu protopresviteratulu Lipovei.

CONCURSU. 2

Deóre ce in sensulu publicatiunei facute in lun'a lui Decemvre in fói'a nóstra „Lumina“ competenti pentru parochi'a vacanta din Morod'a nu s'au infatisiatu la biserica nóstra de aicea pentru de asi dovedi desteritatea in tipicu, cantu respective in servitiulu Ddieescu si predica: prin acésta se escrie concursu de nou pe langa conditiunile urmatóre: Una sesia pamentu, 148. mesuri bucate — grau si cucurudiu, éra dela 35. case a 33 cr.

Doritorii de a fi alesi se-si tramita recursele la protop. tract. D. G. Vasilieviciu in Siria. Preferintia voru avea cei cu clase gimnasiale séu celu pucinu cu celea capitali.

Alegerea va fi la Dumineca 3-a a parasimeloru.

Aspirantii se se infatisiedie pana atunci la biserica in vre o Dumineca séu serbatóre pentru de a cantá séu a servi S. Liturgia.

Morod'a, 11. Februaru 1874

Comitetulu parochialu

Cu scirea mea **G. Vasilieviciu** protopopulu Vilagosiului.

CONCURSU. 3

Pentru statiunea invetiatorésca din Comun'a Parhid'a, protopresviteratulu Luncii se escrie concursu:

Emolumintele sunt:

1. $\frac{1}{2}$ sesiune de pamentu de clasa 1.
2. 12 cubule de bucate in grauntiu.
3. 2 stangeni de lemne si paie de incalditu scól'a. —
4. In bani gat'a 40 fl. v. a. si accidentiile cantorale.

Doritorii de a ocupá acestu postu invetiatorescu, sunt pof-titi de asi tramite recursurile loru pana 1. Martie c. v. in care di se va tienea si alegerea avendu recursurile adresate Comitetulu parochialu ale tramite protopopulu tractualu in Oradea-mare. Datu in Parhid'a 3. Faurariu 1874.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu protopopulu tractualu: